

”Att vara rastvärd är ju inget skitjobb direkt”

- Tio fritidslärares beskrivningar av yrkesrollen inom den obligatoriska delen av skolan

Maria Andersson

Disa Cedervall

Examensarbete 15 hp
Inom Lärande

Grundlärare fritidshem
Vårterminen 2015

Handledare
Mikael Segolsson

Examinator
Carin Falkner

SAMMANFATTNING

Maria Andersson, Disa Cedervall

”Att vara rastvärd är ju inget skitjobb direkt”

– 10 fritidslärares beskrivningar om yrkesrollen inom den obligatoriska delen av skolan.

”Recreational leadership during recess hour, is not really a bad job at all”

- 10 Edu-care teachers description about their profession, being integrated within the elementary school.

Antal sidor: 27

Fritidshemmet flyttades över till skolan under 1990 talets reformeringar. I och med det har fritidslärares yrkesroll förändrats. Från att tidigare varit aktiva inom fritidshemsverksamheten, ska fritidslärarna nu samverka med skolan och spendera en större del av arbetstiden inom den obligatoriska delen av skolan.

Vi valde att studera yrkesrollen och den fritidspedagogiska kompetensen närmre. Hur ser det ut i praktiken ute i verksamheterna. Hur erfar fritidslärarna deras yrkesroll och hur får de uttryck för sin fritidspedagogiska kompetens inom den obligatoriska delen av skolan.

Studien har genomförts med hjälp av kvalitativa intervjuer ur en fenomenologisk utgångspunkt. Totalt har tio fritidslärare från fem olika skolor deltagit i studien. I resultatet blir det synligt att yrkesrollen är svårarbetad då det råder avsaknad för gemensam planeringstid på samtliga skolor. Det går även att urskilja att den fritidspedagogiska kompetensen inte alltid tas tillvara på ett effektivt sätt, inom den obligatoriska delen av skolan. Vilket i sin tur kan påverka helhetsperspektivet för elevernas lärande och utveckling på de aktuella skolorna.

Sökord: Fritidspedagogisk kompetens, Fritidspedagogik, Fritidshem

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Bakgrund	2
2.1 Vad är ett fritidshem?	2
2.2 Fritidshemmets uppdrag och styrning	3
2.3 Den fritidspedagogiska kompetensen.....	4
2.4 Fritidslärares yrkesroll.....	5
2.5 Olika perspektiv om yrkesrollen i samverkan med den obligatoriska delen av skolan	6
3 Syfte och frågeställningar	8
4 Metod	9
4.1 Metodologisk utgångspunkt.....	9
4.2 Datainsamlingsmetod	10
4.3 Etiska aspekter	10
4.4 Urval.....	11
4.5 Genomförande	11
4.6 Bearbetning och analys.....	12
5 Resultat	14
5.1 Hur fritidslärarna erfar sin yrkesroll inom den obligatoriska delen av skolan	14
5.1.1 Den varierade yrkesrollen	14
5.2 Fritidslärarnas erfarenheter av hur att deras fritidspedagogiska kompetens tas tillvara inom den obligatoriska delen av skolan	16
5.2.1 Den fritidspedagogiska kompetensens uttryck.....	16
5.2.2 Korridorssnacket som följd av brist på gemensam planeringstid	18
5.2.3 Ledarskap och förståelse.....	20
5.3 Sammanfattning	22
6 Diskussion	23
6.1 Resultatdiskussion.....	23
6.2 Metoddiskussion	26
6.3 Användningsområde och vidare forskning	27
7 Referenser	28
Bilagor	

I Inledning

Något som vi har uppmärksammat under vår verksamhetsförlagda del av utbildningen, Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem, är att våra handledares yrkesroller har skiftat. Det som har blivit synligt är bland annat att vissa fritidslärare har undervisat inom ett sido-ämne, medan andra verkat som resurslärare och agerat som assistent åt klassläraren. Eftersom fritidslärarens roller inom den obligatoriska delen av skolan har skiftat, vill vi belysa och studera närmre på de skillnader som vi upptäckt.

Andersson (2011) och Isaksson (2013) skriver att fritidsläraren ofta får arbeta som resurs i klassrummet där de mest agerar utifrån klasslärarens behov av att kunna bedriva sin verksamhet, istället för att vara där för elevernas skull och jobba utifrån deras behov. Vi upplever att detta arbetssätt visar en äldre syn av yrket, än vad de ny framtagna Allmänna råd för fritidshem (Skolverket, 2014) säger.

Vi har även uppmärksammat att yrkesprofessionen inte alltid tas på allvar av andra lärarprofessioner, samt att fritidslärares kompetenser inom fritidshemspedagogik inte tas tillvara på, vilket även Hansen (1999) skriver om. Andersson (2011) skriver att fritidslärarnas planeringstid inte klassificeras som lika viktig som klasslärarnas, då exempelvis läraren inom fritidshem oftast blir delegerad arbete när det är kort om personal. En konsekvens av detta är att planeringstiden för fritidshemsverksamheten då blir lidande. Men det som främst har uppmärksammat är att det inte har funnits någon jämställd förståelse för den pedagogiska verksamheten som bedrivs inom fritidshemmet och att dess kvalitet därmed riskerar att försämrars. Oftast har fritidsläraren hamnat i underordnad position gentemot klasslärarna. Detta har exempelvis blivit synligt då fritidsläraren ofta blir inkallad till obligatoriska delen av skolan, men det sker sällan att en klasslärare kan tänka sig hjälpa till när det kort om personal inom fritidshemsverksamheten (Andersson, 2014).

Vi vill med denna studie studera närmre hur den fritidspedagogiska kompetensen tas tillvara på i den obligatoriska delen av skolan. Frågan är relevant för alla studenter som läser vid någon av lärarutbildningarna, men även lika viktig för de lärare som är yrkesverksamma och aktiva ute i verksamheten.

2 Bakgrund

I den fritidspedagogiska verksamheten tituleras de som arbetar där bland annat som *fritidspedagoger* och *lärare i fritidshem*, samtidigt som examineras från den nya utbildningen får titeln *grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem*. Vi är medvetna om dessa skillnader och kommer i denna studie att konsekvent benämna dessa olika titlar med ett och samma namn; fritidslärare. Om inte den nuvarande eller den äldre titeln krävs.

I detta kapitel kommer det redogöras för vad ett fritidshem är, samt vilka styrdokument det är som styr verksamheten. Vidare kommer även den fritidspedagogiska kompetensen att beskrivas, samt hur yrkesrollen kan se ut i den obligatoriska delen av skolan. Kapitlet kommer slutligen att behandla tidigare forskning.

2.1 Vad är ett fritidshem?

Fritidshemmet är en frivillig pedagogisk verksamhet som erbjuds de elever som går i den obligatoriska delen av skolan, vars föräldrar arbetar eller studerar. Fritidshemmet erbjuds från då eleven börjar i förskoleklass till och med vårterminen årskurs i sex. Genom kommunen kan även de elever som har särskilda behov av att delta i fritidshemsverksamheten ansöka om det (SFS 2010:800).

Enligt Skolverket (2013) var 56,5% av samtliga elever inom den obligatoriska skolan, årskurs ett till sex, även inskrivna på fritidshemmen år 2013. Syftet med verksamheten är att den ska komplettera skolan och erbjuda eleverna en meningsfull fritid. Fritidshemmet följer skollagen (SFS 2010:800), Läroplanen för grundskola, förskoleklass och fritidshem 2011 (Skolverket, 2011b), samt de Allmänna råd (Skolverket, 2014) som är som är framtagna för att kunna säkerställa kvaliteten på undervisningen som bedrivs fritidshemmet. Detta förklaras mer i nästa kapitel.

Johansson (2011) skriver att fritidslärarnas yrkesroll historiskt sett befinner sig i en förändring. Traditionellt har fritidslärarens fokus legat vid eftermiddagsverksamheten på fritidshemmet, i och med den nya utbildningen ska fritidslärarna nu även inta och bli en större del av den obligatoriska delen av skolan. Då tydligare direktiv om de dagliga arbetsuppgifterna förts fram. I början av 1990-talet flyttade fritidshemsverksamheten in till skolans lokaler och blev därmed en del av skolan. Från att ha varit en fristående verksamhet under socialstyrelsen hamnade nu fritidshemsverksamheten under samma styrning som förskoleklassen och grundskolan. Denna förändring gjordes för att få en djupare helhetssyn för eleverna och deras kunskapsutveckling (Andersson, 2011), (Hansen, 1999).

De ekonomiska nedskärningarna under 1990-talet drabbade även fritidshemmet och bidrog därmed till ökade elevgrupper, minskad lärartäthet och opassande lokaler för att bedriva fritidshemsverksamhet. Trots dessa nedskärningar och den lägre andelen lärare ökade det inskrivna elevantalet drastiskt (Falkner & Ludvigsson, 2012).

2.2 Fritidshemmets uppdrag och styrning

Enligt styrdokumenterna ska fritidshemmet stimulera elevernas lärande och erbjuda eleverna en meningsfull fritid, detta utifrån deras egna intressen och erfarenheter. Med de nya styrdokumenterna från 2011 ska skolan syfta till ett helhetsperspektiv för eleverna och deras kunskapsutveckling (Skolverket, 2011b).

Arbetet inom fritidshemmet ska bedrivas genom demokratiska värderingar och förhållningssätt. Verksamhetens kärna ska utgå från att arbeta med att främja elevernas sociala utveckling genom omsorgsarbete och värdegrundsarbete. Detta med hjälp av informella lärandetillfällen som är nära förankrade i elevernas egna erfarenheter och omvärld (Skolverket, 2014).

Det är kommunens uppgift att erbjuda utbildning och omsorg inom fritidshemmet för alla elever som deltar inom förskoleklassen, grundskolan eller grundsärskolan, vars vårdnadshavare arbetar eller studerar. Även de elever som är i behov av särskilt stöd har rätt till att ansöka om att få gå på fritidshemmet. För att kunna säkerställa fritidshemsverksamhetens kvalitet regleras den därför av skollagen (2010:800), Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) (Skolverket, 2011b), samt de Allmänna råden (Skolverket, 2014).

De nya Allmänna råden (Skolverket, 2014) omarbetades för att bättre stämma överens än den äldre upplagan av de Allmänna råden (2007) med Lgr 11 (Skolverket, 2011b), kapitel 1 och 2 som innefattar skolans värdegrund, uppdrag, övergripande mål och riktlinjer. I den nya revideringen av de Allmänna råden framgår det tydligare riktlinjer för fritidslärarna hur de ska förhålla sig till verksamheten, samt vilka arbetssätt som är gynnsamma för den verksamhet som ska bedrivas (Skolverket, 2014). Fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap. Innehållet i fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda en meningsfull fritid och rekreation (SFS 2010:800). För att fritidshemmet ska komplettera den obligatoriska delen av skolan och erbjuda en meningsfull fritid för eleverna måste det kunna säkerställas att det är en pedagogisk verksamhet. Samt att arbetet följer det som står i styrdokumenterna och vad skolan lokalt har valt att arbeta med (Håkansson, 2013).

Detta genom att utforma, planera och utvärdera aktiviteterna som genomförs vid fritidshemmet. Det är viktigt att anpassa verksamheten lokalt till de kontexterna som finns, samt tillåta inflytande från både elever och deras vårdnadshavare (a.a).

2.3 Den fritidspedagogiska kompetensen

Den fritidspedagogiska kompetensen kännetecknas av omsorg om samt stöd av elevers lärande och utveckling (Hansen, 1999). Mycket av den fritidspedagogiska kompetensen är enligt Andersson (2013) en förtrogenhetskunskap. En kunskapsform som bygger på tyst kunskap som sällan är uttalad och som syftar till en förmåga att kunna tolka och läsa av elever i de olika sociala situationer som de vistas i.

Fritidspedagogiken bygger på ett flexibelt förhållningssätt, som fritidslärare bör man som person besitta förmågan att kunna se en situation ur flera perspektiv samtidigt som helheten bejakas. Fritidshemmet ska vara en mötesplats där eleverna kan bygga relationer, tillägna sig kunskaper genom sociala sammanhang utifrån tidigare kunskaper och erfarenheter med stöd av vuxna. Genom relationskapandet får eleverna en meningsfull fritid på fritidshemmet (Johansson, 2011).

Fritidspedagogiken handlar enligt Pihlgren (2011) om att stödja varje elev i sitt identitetsskapande, att bejaka barnperspektivet och undersöka kunskaper tillsammans på ett laborativt tillvägagångssätt. Ett laborativt tillvägagångssätt innebär att fritidsläraren utforskar tillsammans med eleverna i en lärandesituation. Mycket av lärandet som sker inom fritidshemsverksamheten sker enligt Falkner och Ludvigsson (2012) i spontana situationer i det sociala mötet mellan elever och eller i mötet mellan elever och lärare. Lärande i nuet är viktigt att bejaka, förmågan att ta tillvara på situationer och händelser kräver en välutbildad personal som kan belysa och omvandla stunden till en lärandesituation, detta är en form av informellt lärande. Jämförelse med vad Johansson (2011) skriver om skolans formella lärandestruktur som är framåtsyftande och målorienterande. Exempelvis mäts kunskaperna i den obligatoriska delen av skolan med hjälp av exempelvis skriftliga prov.

Mycket av de kunskaper som eleverna tillägnar sig under sin vistelse inom fritidshemsverksamheten sker genom vardagsnära situationer och aktiviteter, där teori och praktik går hand i hand. Verksamheten ska syfta till att forma eleverna till att bli goda medborgare i det svenska samhället (Hansen, 1999). Andersson (2013) skriver att den fritidspedagogiska kompetensen är relationsinriktad och är därför värdefull för att skapa samspel mellan eleverna både under skoldagen, samt tiden i fritidshemsverksamheten. Även Dahl (2014) menar att den fritidspedagogiska kompetensen handlar om att skapa miljöer och aktiviteter för eleverna,

där de får möjlighet att träna på sin sociala kompetens och relationsskapande tillsammans med andra elever och vuxna (a.a.). Fritidslärarnas kompetenser används även inom den obligatoriska delen av skolan och olika lärandesammanhang skapas med fokus på skapande, livskunskap och värdegrundsarbete (Andersson, 2013).

2.4 Fritidslärarens yrkesroll

Yrket, *grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem*, är tvådelat och det kräver högskoleutbildning, för arbete både inom den obligatoriska delen av skoldagen och i fritidshemsverksamheten. Utbildningen innefattar kunskaper inom lärande, utveckling, sociala relationer och ledarskap, baserat på en vetenskaplig grund. En typisk arbetsdag för en fritidslärare är enligt Johansson (2011) att dagen börjar med morgonverksamhet i fritidshemmet. När det ringer in till den obligatoriska delen av skoldagen lämnar fritidsläraren fritidshemsverksamheten, för att byta roll och bege sig in i den obligatoriska delen av skolan. Här arbetar fritidsläraren oftast som resurs i klass eller för enskild elevs behov, undervisar inom ett praktiskt estetiskt ämne eller bedriver någon form av rastverksamhet för att främja klimatet på skolan. Haglund (2005) presenterar i sin studie att fritidslärarna har en oro över för att fastna i hjälpläraryrollen inom skolan, de vill använda sig av sin fritidspedagogiska kompetens. De vill arbeta systematiskt med elevgruppen och deras sociala utveckling genom exempelvis drama, bild, dans, lek eller annan skapande verksamhet. När den obligatoriska delen av skolan är över är det åter igen dags för fritidsläraren att växla roll och här med gå in i fritidshemsverksamheten igen (Johansson, 2011). En eftermiddag på fritidshemmet innefattar oftast aktiviteter som är frivilliga och grundade i elevernas egna intressen, eller utifrån de behov som fritidslärarna ser att eleverna i gruppen behöver utveckla. Detta för att ge eleverna en meningsfull fritid (Skolverket, 2014).

I och med den nya utbildningen för *grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem* som inleddes 2011, infördes även ett praktiskt estetiskt ämne, som tillåter de som examineras inom denna utbildning att undervisa och sätta betyg upp till årskurs sex, i något av följande ämnen; bild, idrott eller musik (Falkner & Ludvigsson, 2012). Tidigare fick fritidslärarna tillägna sig kunskaper inom exempelvis teknik, drama och musik för att använda inom fritidshemsverksamheten under eftermiddagarna (Andersson, 2014). Eftersom fritidslärarna nu får en större del inom den obligatoriska

delen av skolan ges andra förutsättningar för yrkesrollen. Den nya utbildningen möjliggör därmed för fritidslärarna att uppnå en högre status inom hierarkin för de olika lärarprofessionerna. Då

tidigare utbildning inte bidrog till behörighet för betygssättning inom olika ämnen, inom den obligatoriska delen av skoldagen (a.a.).

Den fritidspedagogiska yrkesrollen har tidigare influerats av både förskola och grundskola och med tidens gång utvecklats till att agera som komplement till grundskolan. Detta för att bejaka helhetsperspektivet för eleverna och deras kunskapsutveckling (Johansson, 2011). Johansson menar vidare att det produceras olika typer av kunskaper inom skolan och fritidshemsverksamheten, samt att de är varandras komplement för att bejaka helhetsperspektivet kring elevernas kunskapsutveckling. Likaså styrker Rohlin (2011) argument till att det informella och det formella lärandet är varandras motsättningar men samtidigt är de varandras förutsättningar för att uppnå en fortsatt utveckling. Förändringen med den nya utbildningen medför att i yrkesrollen som fritidslärare ständigt pendlar mellan olika verksamheter. Dessa olika verksamheter innefattar två typer av lärandestrategier, vilket kräver stor flexibilitet att växla mellan formellt och informellt lärande (Skolverket, 2011a). Mycket av den verksamhet som sker inom fritidshemmet är medvetna strategier från fritidslärarna, i form av aktiviteter som utgår från den aktuella elevgruppens behov och intressen. Detta görs för att bejaka de förmågor eller kunskaper som eleverna i elevgruppen behöver utveckla. Under fritidshemsverksamheten tillägnar sig eleverna kunskaper genom möten med kamrater i olika sociala sammanhang och miljöer där de befinner sig i där och då. Stor vikt läggs vid den sociala fostran samt att rusta eleverna inför ett framtida liv som fungerande samhällsmedborgare och medmänniskor (Skolverket, 2014).

2.5 Olika perspektiv om yrkesrollen i samverkan med den obligatoriska delen av skolan

I tidigare forskning av Andersson (2013) framkommer det att statuskillnaderna mellan fritidslärare och klasslärare bidrar till att fritidslärarna ofta hamnar i underläge gentemot klasslärarna. I samverkan med skolan får fritidslärarna ofta ta på sig hjälpläraryrollen, där klasslärarna själva bestämt innehållet i sin undervisning. I och med detta tvingas fritidsläraren att arbeta med uppgifter som denne egentligen inte har kompetens för. Ofta får fritidslärarna lite eller ingen möjlighet att påverka innehållet och upplägget för hur denne ska arbeta. Detta var även något som Falkner och Ludvigsson (2012) tog upp i deras rapport för Malmö stad.

I rapporten *Jämför grundskolorprojektet* (Isaksson, 2013) blev det synligt att ett framgångsrikt samarbete mellan klassläraren och fritidsläraren ökar elevernas måluppfyllelse. Samsyn hos båda lärarkategorierna och att klassläraren har tillit till fritidslärarens kompetens är eleverna till gagn,

detta för att uppnå en högre måluppfyllelse. I tilliten till varandras kompetenser kan fokus läggas på elevernas förutsättningar istället för att fritidsläraren agerar utifrån klasslärarens direktiv (a.a).

2010 genomförde Skolverket en rapport för att säkerställa kvaliteten i fritidshemmen. Det som blev synligt i rapporten var att fritidslärarna hade svårt att uppnå sitt uppdrag. De upplevde att inte de fick använda sin kompetens då verksamheten befann sig i bristfälliga lokaler, hade högt elevantal i gruppen och ont om personal. De höga elevantalen bidrog bland annat till att personalen upplevde att de saknade tid för att möta varje enskild elev (Skolverket, 2010).

Andersson (2014) belyser i sin artikel även att det större elevantalet bidrar till mindre vuxentid för eleverna. Fritidslärarna upplever därför att de enbart hinner prioritera de mest akuta situationer som uppstår och därmed inte hinner fokusera på det förebyggande arbetet, för att skapa ett gott klimat för verksamheten. Därmed brister verksamheten i sin helhet, då den ska utgå för att skapa ett tryggt klimat för eleverna att vistas i. I och med de tidigare elevgruppernas mindre storlek fanns det större möjlighet för vuxna och elever att socialisera med varandra och på så vis skapa bättre relationer. En god fritidshemsverksamhet och ett gott samarbete mellan lärarkompetenserna, är det som kompletterar skolans arbete (Andersson, 2014; Isaksson, 2013).

Vikten av samarbete och tillit till varandras kompetenser skriver Ludvigsson (2009) i sin avhandling. Rektorn bör ha en tydlig och synlig ledarroll och skapa förutsättningar för de olika lärarkategorierna och kompetenserna som finns representerade på skolorna. Lärarna bör ha en ömsesidig förståelse för varandras olika kompetenser samt ha en kontinuerlig dialog för att värna om ett gott samarbete.

Dagens samhälle skapar nya förväntningar på fritidshemmet menar Dahl (2014) i sin avhandling. Genom fritidshemmets nya roll och identitet riskerar grundtanken om en relationskapande verksamhet att försvinna. Den nya yrkesrollen medför att fritidsläraren spenderar en större del av sin arbetsdag inom den obligatoriska delen av skolan, eftersom den tidigare yrkesrollen hade mer fokus på den verksamhet som bedrevs under eftermiddagarna. Därmed riskerar fritidshemmet att bli allt för lik den obligatoriska skolans målinriktade verksamhet. Likaså styrker Andersson (2013) i sin avhandling att den traditionella fritidspedagogiska rollen riskerar att hamna i skymundan, då fritidsläraren i samverkan går in i den obligatoriska delen av skolan och stöttar upp olika undervisningssituationer. Detta istället för att få uttryck för sin fritidspedagogiska kompetens till undervisningen.

3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka fritidslärares yrkesroll och hur den fritidspedagogiska kompetensen kan komma till uttryck inom den obligatoriska delen av skolan i en kommun.

Studiens frågeställningar är:

- Hur erfar fritidslärarna sin yrkesroll inom den obligatoriska delen av skolan?
- Hur erfar fritidslärarna att deras fritidspedagogiska kompetens tas tillvara inom den obligatoriska delen av skolan?

4 Metod

Studien utfördes med hjälp av kvalitativ metod och analys som oftast används vid olika typer av samhällsvetenskaplig forskning. En kvalitativ metod med teoretisk grund i fenomenologi är ett tillvägagångssätt för att beskriva en individs erfarenheter och beskrivningar ur ett tolkande perspektiv. Metoden möjliggör på så vis en tydligare förståelse för det innehåll som förmedlas genom intervjun samt att intervjuaren får en större möjlighet att erhålla en mer detaljrik datamängd (Bryman, 2012).

4.1 Metodologisk utgångspunkt

Studien tar sig ursprung i fenomenologin. Med hjälp av fenomenologin kan intervjudeltagarnas perspektiv beskrivas i första hand och hur världen visar sig enligt dem (Hyldegaard, 2008). I denna studie innebär detta att sammanhanget, den vardagspraktik, utgörs av fritidslärares verksamhet i såväl fritidshem som i den obligatoriska delen av skolan (Stensmo, 2002). Fenomenologin beskriver fenomen. Fenomenen framträder för människornas medvetande och det är människornas uppfattningar som är i centrum (Stensmo, 2002). Fenomenologin vill beskriva upplevelsen av objekt så detaljerat som möjligt. Det är i dessa beskrivningar som fenomenet sedan träder fram. Intervjuaren vill tydliggöra intervjudeltagarnas beskrivningar och erfarenheter. Detta för att synliggöra de kvalitativa skillnader och likheter som finns i deras erfarenheter av objektet. På så vis kan en djupare förståelse för de fenomen som studeras i denna studie erhållas (Kvale, 1997). Hyldegaard (2008) belyser även att fenomenologin beskriver hur världen framträder, tolkas och förstås av människor. Bjurwill (1995) menar på att genom fenomenologin kommer intervjuaren åt människors beskrivningar och erfarenheter av det som studeras. Detta görs genom att sätta ord på objektet och på så vis begripliggöra fenomenet för att sedan göra det kommunicerbart.

Syftet med denna studie är att undersöka studieobjektet fritidslärares yrkesroll inom den obligatoriska delen av skolan, utifrån deras egna erfarenheter. Hur de erfar att deras yrkesroll är. Samt hur de upplever att den fritidspedagogiska kompetensen tas tillvara på inom den obligatoriska delen av skolan, där de är verksamma. Enligt Kvale (1997) får intervjuaren tillgång till intervjudeltagarnas erfarenheter för deras vardagliga görande i deras yrkesroll. Segolsson (2006) menar även att deras erfarenheter ger oss som intervjuare en djupare förståelse för det objektet som studeras. Studiens forskningsfrågor är riktade mot subjektet, intervjudeltagarna. Objektet som tidigare nämns är fritidslärares yrkesroll inom den obligatoriska delen av skolan, samt hur deras fritidspedagogiska kompetens tas tillvara på. Bjurwill (1995) menar att när

subjektet beskriver objektet återgår den alltid tillbaka till sig själv och sitt eget medvetande kring objektet.

Därmed pågår det ett ständigt samspel mellan subjekt och objekt. Genom intervjudeltagarnas beskrivningar kring objektet träder fenomenet fram för oss som intervjuare (a.a). Genom fenomenologin kan fritidsläraarnas verklighet konkretiseras samt den verklighet som råder ute på de aktuella verksamheterna (Stensmo, 2002).

4.2 Datainsamlingsmetod

Till studien ansågs att en semistrukturerad intervju med en intervjuguide skulle vara mest lämplig för studien (Bryman, 2012). Eftersom att den tillåter mer rum för eventuella följdfrågor samt att intervjufrågorna inte behöver ställas i en viss turordning. Kvale (1997) menar att den kvalitativa intervjuens syfte är att belysa olika teman under intervjuens gång. Genom den kvalitativa intervjun kan intervjuaren synliggöra och förstå intervjudeltagarnas upplevelser och erfarenheter. Stensmo (2002) beskriver även att den kvalitativa intervjun ger tillträde till intervjudeltagarnas livsvärld, där sedan intervjuaren kan tolka och söka teman i den information som erhålls under intervjutillfällena.

Styrkorna med denna metod är att intervjudeltagarna får möjligheten att beskriva fritt utifrån sitt eget perspektiv kring de frågor som ställs angående den fritidspedagogiska kompetensen och yrkesrollen inom den obligatoriska delen av skolan (Bryman, 2012). Den semistrukturerade intervjumetoden ansågs som lämplig för att kunna få ut så mycket information som möjligt och därmed inte vara begränsade. Vilket kan uppstå vid exempelvis en strukturerad intervju, där turordning måste följas och eventuella följdfrågor ej är tillåtna (a.a). Den semistrukturerade intervjumetoden bidrar till en mer avslappnad dialog och tillåter samtalet att flyta på mer naturligt (Vetenskapsrådet, 2015). Detta ansågs vara till gagn för ett mer detaljrikt innehåll vid datainsamlingen. En intervjuguide (se bilaga 1) skapades utifrån studiens forskningsfrågor för att tillåta en röd tråd för oss som intervjuare under intervjuens gång. Samt att fungera som stöd för att komma ihåg de frågor som skulle belysas under intervjutillfället (Bryman, 2012).

4.3 Etiska aspekter

I enlighet med vetenskapsrådet (2015) har studien utgått från de fyra huvudkraven utifrån de forskningsetiska principerna. Dessa fyra huvudkrav är följande: Informationskravet, Samtyckeskravet, Konfidentialitetskravet, samt Nyttjandekravet. Utifrån informationskravet

informerades intervjudeltagarna om syftet med studien, att deltagandet var frivilligt och att de när som helst fick avbryta intervjun om så önskades. Innan intervjuerna genomfördes godkändes dessa av intervjudeltagarna enligt samtyckeskravet. Intervjudeltagarna bestämde själva var och när intervjun skulle ske. I studien informerades intervjudeltagarna kring konfidentialitetskravet, att deras personliga uppgifter och beskrivningar endast skulle behandlas av oss, vår handledare och examinator. Enligt nyttjandekravet kommer därmed den insamlade datan inte att användas till något annat än till denna studie.

Även i resultatdelen tas hänsyn till Vetenskapsrådets (2015) riktlinjer för forskningsetiska principer och intervjudeltagarna benämns för fritidslärare 1, fritidslärare 2 et cetera, för att säkerställa att sekretessen följs enligt konfidentialitetskravet. Resultatet kommer även att redovisas som könsneutralt, detta för att enbart belysa beskrivningarna av deras erfarenheter. Då övrigt inte är relevant för studien.

4.4 Urval

Studien är genomförd i en mindre kommun i södra Sverige. Två fritidslärare per skola i den aktuella kommunen intervjuades. Totalt 5 skolor och därmed 10 intervjudeltagare. Alla intervjudeltagare som deltagit i studien är utbildade och har varit verksamma som fritidslärare i allt från ett till 25 år.

Urvalsmetoden som användes var ett målinriktat urval i enlighet med Bryman (2012). Intervjudeltagarna som valdes till studien var aktiva som fritidslärare och hade olika erfarenheter samt olika arbetsuppgifter. I studien har både män och kvinnor intervjuats, men vi vill poängtera att ingen vikt läggs vid genus. Studien kommer som tidigare nämnts därmed redovisas som könsneutral. Vikten läggs vid intervjudeltagarnas beskrivningar, för att belysa den fritidspedagogiska kompetensen och hur yrkesrollen ser ut i den obligatoriska delen av skolan.

4.5 Genomförande

En intervjuguide formulerades med utgångspunkt i studiens frågeställningar. Därefter skapades ett schema för att strukturera upp när intervjuerna skulle genomföras. Det gjordes för att för att enklare få en överblick över det arbete som skulle genomföras. Ambitionen var att genomföra två intervjuer per dag, för att sedan ha tid att transkribera dessa. En dag genomfördes fyra stycken intervjuer och fyra transkriberingar och någon dag genomfördes endast en intervju och en transkribering. Detta för att bättre tillgodose fritidslärarnas arbetsschema. Intervjudeltagarna

kontaktades med hjälp av sms eller via direktkontakt. Fritidslärarna fick meddela en tid som passade dem. Två intervjuer skedde i samband med att vi besökte en av de aktuella skolorna, för att boka en tid för intervju. Istället för att boka tid, föreslog intervjudeltagarna att genomföra intervjuerna på plats, där och då.

De flesta intervjutillfällena varade mellan 10-15 minuter. Någon intervju varade något kortare medan några andra varade något längre. Alla intervjuer ägde rum i intervjudeltagarnas planeringsrum, fritidhemsslokaler eller klassrum. Vid intervjutillfällena var vi båda närvarande. Detta för att undvika att någon information skulle utebli, samt för att undvika att missa eventuella följdfrågor som kunde uppstå (Bryman, 2012).

Intervjuerna spelade in med hjälp av smartphones. Detta gjordes eftersom att det är smidigt instrument att använda sig av. Samt att vi tidigare har erfarenheter av att använda oss av dennes ljudinspelningsfunktion från tidigare intervjuer. Smartphones är även ett vardagsnära instrument i dagens samhälle, som de flesta människor bär med sig. Därmed är detta inte heller ett främmande föremål för intervjudeltagarna. Under intervjuerna fördes även anteckningar, detta som stöd för vår datainsamling. När intervjuerna var klara tackade vi för intervjudeltagarnas medverkan (Kvale, 1997).

4.6 Bearbetning och analys

Redan samma dag som intervjuerna genomförts transkriberades all den information och data som samlats in. Detta gjordes för att kunna säkerställa att så mycket information som möjligt kom med och att inga viktiga detaljer, så som kroppsspråk som antecknats eller tonfall glömdes bort eller förbisågs från materialet (Kvale, 1997).

För analysen, skrevs alla transkriberingar ut i pappersform. Dessa transkriberingar lästes igenom flertalet gånger, för att sedan kunna utvinna mönster och teman (Stensmo, 2002). Transkriberingarna numrerades och placerades ut på ett golv, detta för att få en tydligare överblick över materialet. Med hjälp av överblicken kunde mönster och teman urskiljas (Bryman, 2012).

Utifrån forskningsfrågorna organiserades och kategoriserades den data som samlats in systematiskt, med hjälp av överstrykningspennor i olika färger. Detta för att enklare synliggöra de mönster och teman som fanns i den insamlade datan. Utifrån de mönster i form av teman som blivit synliga, skapades. Underrubrikerna fungerar som kategorier kring de teman som funnits i studien. Med hjälp av underrubrikerna kunde en fördjupning ske i materialet och på så vis en

djupare förståelse för fritidslärarnas beskrivningar i förhållande till forskningsfrågorna. Vidare analys bidrog till att lämpliga citat kunde väljas ut och därmed förstärka resultatets autenticitet.

De teman som vi fann var Den varierade yrkesrollen, Den fritidspedagogiska kompetensens uttryck, Korridorsnacket som följd av brist på gemensam planeringstid och Ledarskap och förståelse.

5 Resultat

I detta kapitel kommer resultatet att presenteras. Underrubriker har skapats utifrån de teman och mönster som erhållits ur datainsamlingen. Varje underrubrik kommer även att länkas samman med någon av studiens forskningsfrågor. Då studien har fenomenologin som metodologisk utgångspunkt och denna teori syftar till att komma åt intervjudeltagarnas beskrivningar av ett specifikt fenomen. Har vi därmed valt att redovisa studiens resultat med många citat, då vi ansåg att det berikade innehållet. I intervjudeltagarnas citat kan denna symbol förekomma [...] detta för att visa att vi tagit bort vissa ord eller meningar, som ej är relevanta för förståelsen av resultatet. Exempelvis då intervjudeltagarna inte formulerat klart sin mening och/eller påbörjat en ny formulering av meningen.

5.1 Hur fritidslärarna erfar sin yrkesroll inom den obligatoriska delen av skolan

I studiens resultat blir det synligt att fritidslärarna anser att deras yrkesroll inom den obligatoriska delen av skolan är viktig. De beskriver även att yrkesrollen är bred och skiftar från år till år.

5.1.1 Den varierade yrkesrollen

Inför varje termin och läsår är det skolans aktuella behov som utgör ramen för fritidslärarens yrkesroll inom den obligatoriska delen av skolan. Det som ingår i de intervjuade fritidslärarnas vardagliga arbete är bland annat att arbeta som resurs, inom ämnen och/eller rastverksamhet, detta varierar mellan åren. Ibland arbetar fritidslärarna mot de yngre årskurserna och ibland mot de äldre årskurserna. Många av fritidslärarna värnar även om elevernas välmående och rättigheter under den obligatoriska delen av skolan. De är därmed aktiva inom skolans trygghetsgrupp och elevråd samt bedriver någon form av rastverksamhet för att främja klimatet på skolan. Fritidslärarna beskriver att detta arbete är en stor och viktig del av deras yrkesroll.

Fritidslärare 1: Det har varierat lite hur det ser ut. I början var jag med de yngre barnen och sedan var jag med de äldre barnen [...] Och nu är jag med yngre barnen igen.

Fritidslärare 2: Ett år kan man ju då kanske det finnas ett behov i en klass att finnas där för en elev. Ett annat år kanske behovet finns att gruppen behöver ut i skogen och arbeta praktiskt i både svenska och matte. Något år har man idrott, nått år har man bild, så det är väldigt brett.

Fritidslärare 10:[...] Jag värnar för barnens rättigheter, eeh elevrådet har ju liksom, legat varmt om hjärtat. Att få fram att barnen faktiskt har väldigt mycket rättigheter. Och hjälpa dom på den vägen.

Det som blir synligt i resultatet är att det är en jämn fördelning mellan att arbeta som resurs eller att undervisa i ett ämne inom den obligatoriska delen av skolan. De ämnen som fritidslärarna undervisar i är bild eller idrott, ingen utav fritidslärarna undervisar i ämnet musik. Många av fritidslärarna använder sig av utomhuspedagogik som ett verktyg. Detta exempelvis för att undervisa inom sitt ämne eller för att bedriva någon form av rastverksamhet under den obligatoriska delen av skolan. Några av fritidslärarna beskriver även att de ofta blir placerade i klassrumssituationer där de få agera som hjälplärare eller ordningsvakt som en följd av att det råder brist på gemensam planering.

Fritidslärare 4: ... Min roll har blivit av en hjälplärare. Ehum, jag är ehum, vad ska man säga, jag är som klassens vakt, känner jag mig som. Jag tar alla jobbiga situationer [...]

Fritidslärare 1: ... Men sen så sen ibland så har det varit så att jag kommer in och finns med lite som... Lite polis och så ah. Ibland är det helt ok, ibland tycker man att det är lite tråkigt [...]

Fritidslärare 8: Jag tror oftast att det är så att klasslärare och andra lärare kanske även jag själv, använder fritidspedagoger som en resurs för en själv och inte för eleverna.

I resultatet framkom det även att fritidslärarna tycker att deras yrkesroll är tydlig för eleverna på de aktuella skolorna. Fritidslärarna blir ofta uppsökta av eleverna när de behöver stöttning eller samtala med någon vuxen.

Fritidslärare 9: Asså jag tycker att en del är att den syns är ju att vi kommer ut här och barnen dom söker ju upp oss. När det händer någonting, händer grejer och så dära, då kommer dom och pratar med. Så det är ju en form av uttryck, att vi... Dom har hittat våran roll, barnen ser nog våran roll väldigt tydligt liksom.[...]

Fritidslärare 8: [...] Och jag tror att det liksom är den stora grejen med en fritidslärare, pedagog, att eh man lär känna barnen på ett helt annat sätt. [...] Sen så kan ju det eller neh, mmh, det kan ju vända sig emot mig. För barnen vet ju också hur jag fungerar, dom har ju strategier också, för vad är det som jag går på liksom...

Genom fritidslärarnas beskrivningar blir det synligt att de känner att deras yrkesroll är viktig inom den obligatoriska delen av skolan. Detta för att tillgodose elevernas behov och välmående under hela skoldagen. I studien blir det synligt att det finns en yrkesstolthet hos fritidslärarna, att de ser sig själva som ett viktigt komplement till skolan.

Fritidslärare 10: Eeh, asså, jag ser mig väl som en del. Jag ju liksom fritidspedagog i botten, aaah och är väll väldigt vad ska jag säga, stolt och trygg i den rollen. Och jag ser mig mer som ett komplement till skolan. Jag har aldrig känt mig liksom som, den som styr upp utan kompletterar med det som jag tycker jag är bra på.

5.2 Fritidslärarnas erfarenheter av hur att deras fritidspedagogiska kompetens tas tillvara inom den obligatoriska delen av skolan

I resultatet framgår det att den fritidspedagogiska kompetensen tas tillvara i viss mån, men många av fritidslärarna beskriver att detta arbete kan bli bättre och den kan användas mer effektivt. Några av fritidslärarna beskriver även hur de kan använda den fritidspedagogiska kompetensen som stöd i sin undervisning, inom den obligatoriska delen av skolan.

5.2.1 Den fritidspedagogiska kompetensens uttryck

Fritidslärarna beskriver den fritidspedagogiska kompetensen som den sociala förmågan att bygga goda relationer med eleverna. Förmågan att se eleverna, hela dagen. Att läsa av stämningar och grupper för att sedan anpassa arbetssättet efter det.

Fritidslärare 4: En del av oss fritidspedagoger, här, jobbar ju verkligen med det som de ska göra. Ehum, men som en då har mycket utomhuspedagogik och det är ju hans grej liksom, det är ju det han ska göra. Och så har vi då en annan som jobbar med bild, det är ju hennes grej, det är det hon ska göra.

Fritidslärare 9: Jag tycker ju att det är att se helheten, att se sammanhang asså vi har ju asså hela den här biten som rör individen känner jag. Att bemötande och sånt [...] Så det är jätteviktigt att satsa på, så just det hära relationsbyggandet och allting hur man skapar fungerade grupper för barn. [...]

Vissa av fritidslärarna beskriver även hur de kan tillämpa den fritidspedagogiska kompetensen i sin undervisning inom den obligatoriska delen av skolan. Att på så vis forma undervisningens innehåll efter elevernas behov, och utifrån där eleverna befinner sig just nu.

Fritidslärare 5: Ja då planerar jag utifrån vad den nivån där dom är i istället. Och så får man försöka pilla in det utifrån läroplanen. Och då använder ju jag min fritidspedagogiska kompetens, tycker jag.

Fritidslärare 8: Kanske att jag ändå känner dom någorlunda, liksom att jag kan sätta dem i arbetsgrupper som skulle passa dom bäst och jag kan ju ligga stege före, jämfört med en annan idrottslärare [...] Att dom kan sätta kombinationer som jag vet inte kommer att fungera [...]

Det framkommer i studien att de flesta av skolorna tar tillvara på fritidslärarnas kompetenser. Men många av fritidslärarna anser att detta arbete kan bli bättre samt att det kan effektiviseras och användas på ett bättre sätt än vad det gör idag.

Fritidslärare 9: Jag tror att den skulle kunna tas tillvara på, bättre än vad den gör men eeh men den eeh jag tycker väl ändå att den till viss del tas tillvara gör den.

Fritidslärare 5: Jag har ju tyckt att ibland tar dom inte tillvara på det utan då är man kanske mer och hjälper till och kollar åh lite sådär. Det beror ju lite på vem man jobbar med, tycker jag.

Många av fritidslärarna beskriver att de besitter förmågan att lära känna eleverna på ett djupare plan än vad exempelvis klasslärarna kan göra inom den obligatoriska delen av skolan. Vilket fritidslärarna beskriver som en del av den fritidspedagogiska kompetensen. Det framkom tydligt att rasterna är ett sådant tillfälle där den fritidspedagogiska kompetensen är viktig att använda, exempelvis genom att lösa konflikter eller andra situationer som kan uppstå.

Fritidslärare 6: [...] man kan känna ibland att det är så viktigt att lösa dom här konflikterna ute på rasterna så att man inte har med sig dom in i klassrummet, för hur lätt är det och komma in och vara upprör och ingenting är löst och du sitter och funderar på detta under lektionen och så ska du kunna ta in kunskap samtidigt.

Fritidslärare 9: [...] att vara ute mycket på raster, kontinuerligt ute på raster. Att vi är ute alla lunchraster för att verkligen se att vilka barn som ligger i riskzonen och kanske blir ensamma [...] nu ser ju vi att det här barnet till exempel kanske gick själv tre raster den här veckan då. Då är ju inte det en tillfällighet [...]

5.2.2 Korridorsnacket som följd av brist på gemensam planeringstid

Det råder en delad uppfattning om huruvida det finns ett gott samarbete och tillit mellan de olika lärarkompetenserna eller inte som finns på de olika skolorna där studien har genomförts. Något som är gemensamt för alla skolorna som deltagit i studien, är att det saknas gemensam planeringstid för klasslärare och fritidslärare. Vilket i sin tur försvårar yrkesrollen inom den obligatoriska delen av skolan för de verksamma fritidslärarna.

Fritidslärare 7: Samarbetet fungerar bra. Förutom att vi inte har, vi har ju inte, ingen gemensam planering, planeringstid ihop över huvudtaget. Men asså, vi har ju inte svårt att samarbeta och komma överens och så om saker och ting.

Fritidslärare 1: Aah, det kan ju vara lite varierande, eehm, och sen så många gånger har man ju inte så mycket tid att prata, utan det blir ju i korridoren, tyvärr.

Många av fritidslärarna beskriver att de gärna skulle vilja ha gemensam planeringstid tillsammans med den klasslärare som de arbetar tillsammans med under den obligatoriska delen av skoldagen. Detta för att bejaka ett helhetsperspektiv för elevernas lärande och utveckling på de aktuella skolorna.

Fritidslärarna beskriver att den fritidspedagogiska kompetensen inte alltid tas tillvara på ett effektivt sätt. De menar vidare att gemensam planeringstid skulle möjliggöra att kompetensen tas tillvara på ett mer effektivt sätt, än vad som görs idag. Några av fritidslärarna beskriver hur de tidigare har arbetat med gemensam planering tillsammans med klasslärarna inom den obligatoriska delen av skolan, men att de senare valt att avstå dessa på grund av omstruktureringar på de aktuella skolorna och att fritidshemsverksamheten på så vis har blivit lidande eftersom planeringstillfällena låg under den tid då flest elever befinner sig i fritidshemmet.

Fritidslärare 6: Vi har pratat om mycket tycker vi att vi har svårt att få med skolan i fritids. Just det här, vad gör dom, vad jobbar dom med nu, vilka barn eeh är svaga i exempelvis matte som vi kanske skulle kunna stötta och göra någonting på fritids eh. Där skulle man ju vilja bli bättre.

Fritidslärare 7: Ehhh, jag skulle liksom vilja jobba – att man har gemensam planeringstid, med just de lärarna som man har gemensamma barn med.

Fritidslärare 9: [...] Där man sitter ner med bara dom som, dom grundskollärarna som man faktiskt jobbar med. Deras barn eeh lite mer tajt eller deras och deras, våra barn är det ju! Så skulle man ju kunna komma ett steg längre ändå, än vad vi gör.

Fritidslärarna menar att samarbetet inom den obligatoriska delen av skolan handlar mycket om att ha en kontinuerlig dialog mellan de olika lärarkategorierna.

Fritidslärare 8: Asså vi, det är ju egentligen den dagliga kontakten, vi planerar ju inte att vi sätter oss och diskuterar utan det är ju när jag stöter på dem att vi bollar lite tankar liksom åh,

och hur det egentligen har varit, det är en daglig kontakt.

5.2.3 Ledarskap och förståelse

I intervjuerna framgår det att fritidslärarna tycker att ledarskapet är viktigt för yrkesrollen inom den obligatoriska delen av skolan. Fritidslärarna menar att det är rektorns uppgift att sätta riktlinjer för skolans syn på de olika kompetenserna, som finns representerade på de aktuella skolorna.

Detta för det måste finnas tillit och förståelse mellan de olika lärarkompetenserna, annars riskerar den fritidspedagogiska kompetensen att inte kunna komma till uttryck.

Fritidslärare 1: Det kan bero rätt mycket på också hur läraren är och vad chefen ger för ... Asså vad chefen hur mycket han vet om fritids och hur... ah hur hon eller han uttrycker sig. Ehum... Vad som är viktigt. Så jag tror att det kan styra väldigt mycket hur man ser på saker, på en skola. Asså säger chefen att eeh ah fritids är viktigt och att vi ska vara med på något sätt då får ju läraren den synen också.

Fritidslärare 9: [...] jag har aldrig varit med om att det fungerar dåligt någon gång sedan hade fungerat väldigt väldigt bra ibland, ibland lite lite sämre ibland [...] endel uttrycker ju att aah dom ska vara lite bättre och att aah vi ska vara lite sämre, så har jag aldrig känt när jag har jobbat mot en grundskollärare på det sättet. [...] Då kanske man har fått en sån känsla men ofta att det varit vid något tillfälle, men det kan också bara varar just en känsla. Det behöver ju inte vara sant heller [...] ibland är man ju svagare och starkare som individ ibland [...]

Fritidslärarna menar även att det är också viktigt att jobba med sig själv och tilliten till sin egen förmåga och kompetens menar fritidslärarna.

Fritidslärare 8: Jag är ju anställd av en viss anledning, att de har tillit till mig asså, annars skulle ju inte jag ens en gång fått den här anställningen. Ehh, och jag tror att det är väldigt viktigt också att man kan känna tillit och eeh både till sin egen kompetens och till andras, så annars tror jag att det skulle falla ur ramen annars, att det inte skulle fungera.

Den obligatoriska delen av skolan är viktig, men verksamheten inom fritidshemmet är lika viktig enligt fritidslärarna. Något som fritidslärarna beskriver under intervjuerna är att det måste finnas gemensam förståelse för varandras olika kompetenser. Denna ömsesidighet behövs för att de båda verksamheterna ska vara hållbara i längden.

Fritidslärare 3: Asså på idrotten har man ju mål och sånt, men just när man har, när man ute, det kanske inte blir lika tydligt för lärarna, som det blir för oss som arbetar i det, när man läser i kursplanen för idrott till exempel ingår ju nuförtiden mycket friluftsliv och den delen.

Fritidslärare 4: [...] Jag har varit med om att den tilliten inte alltid finns alltid. Den är ju viktig. Och det tycker jag är viktigt att man *förstår* varandras yrkesroll. Och gör man inte det då faller ju allt [...]

Fritidslärare 5: Men sen tror jag inte alla är insatt vad vi har för skillnader. Jag tror att lärarna har lite, det tror jag är likadant hos oss också, att vi kanske inte har förståelsen för deras eeh krav medan dom inte heller har förståelsen för vår, jag menar vi har inte lika mycket planeringstid till exempel som sen grundskollärare har. Men vi har ju inte dom uppgifter som dom har och krav att gå efter. Vi behöver ju inte göra nationella prov och hur mycket det jobb det ligger bakom, jag tror att det är lite ömsesidigt, tycker jag.

Det framkommer även i studien att undervisningen som sker inom den obligatoriska skolan, ibland sker på bekostnad av fritidshemsverksamheten. Detta på grund av att det saknas ställtid, förberedelsestiden inför fritidshemsverksamheten, mellan den obligatoriska delen av skolan och fritidshemsverksamheten. Några av fritidslärarna beskriver att avsaknaden av ställtid gör att innehållet och kvalitén under fritidshemsverksamheten drabbas negativt.

Fritidslärare 10: [...] Ehm, hur blir det då när eh, lite maktkamp liksom. Vad är det som är viktigast. Är det dom här ämnena, teknik, idrott, och så musik vad det nu kan vara, är det dom som är viktigast nu eller är det på bekostnaden av fritids. [...] det är ju också synd om den som kommer in som då har haft sitt ämne och kastas in i fritidshemsverksamheten. Och det blir lite som gubben i lådan, jaha vad var det nu vi hade planerat, eller hur ser eftermiddagen ut idag, idag ja juste ja vad det den här barngruppen vi hade då. Eller det här har hänt under skoltid, det hade ju inte jag någon aning om. För att vi inte hinner prata med varandra.

5.3 Sammanfattning

Det som har framkommit i studien är att det saknas gemensam planeringstid, mellan klasslärare och fritidslärare på alla fem skolorna. Detta i sin tur, leder till snabba beslut som sker i mötet med kollegor i korridoren. Den bristande planeringstiden komplicerar arbetet för fritidslärarna och deras fritidspedagogiska kompetens kommer ibland i skymundan. En konsekvens av avsaknaden av planeringstiden, är att fritidslärarna får agera polis eller vakt i klassrummet och vara till gagn för klassläraren istället för att tillgodose eleverna och deras behov. Yrkesrollen för fritidslärarna blir därmed svårarbetad. Som konsekvens av utebliven planeringstid får inte fritidslärarna möjligheten till att använda sig av sin fritidspedagogiska kompetens på bästa möjliga sätt. Här upplever majoriteten av fritidslärarna att de kan förbättra och effektivisera sitt arbetssätt om de fick mer resurser i form gemensam planeringstid, tillsammans med klassläraren de arbetar med. På så vis kan de bättre hålla sig uppdaterade med var deras elever befinner sig i sin kunskapsutveckling. Samt att de bättre kan hjälpa till och stötta de elever som exempelvis behöver stöttning i något visst ämne, och då även under tiden som eleven befinner sig i fritidshemmet. På så vis kan helhetsperspektivet bättre bejakas. I studien blir det synligt att det är eleverna som drar det korta strået. Då fritidslärarna inte har haft möjligheten till att förbereda sig och planera inför den lärandesituation som sker. Fritidslärarna menar att innehållet och kvaliteten i fritidshemsverksamheten drabbas av den undervisning som sker inom den obligatoriska delen av skolan. Fritidslärarna menar att de saknar ställtid för att förbereda sig och hålla sig uppdaterade och därmed riskerar att gå miste om viktig information. Exempelvis om det har hänt något under skoldagen som rör den aktuella elevgruppen och kan påverka innehållet eller elevgruppen i fritidshemmet. Samt att de saknar tid till att förbereda sig inför tiden i fritidshemmet och dess planerade aktiviteter för den bestämda dagen. Innehållet i fritidshemsverksamheten riskerar därmed att inte nå upp till den kvalitén som styrdokumentet kräver.

6 Diskussion

Syftet med studien var att ta reda på hur fritidslärarna beskriver sina erfarenheter av sin yrkesroll samt hur den fritidspedagogiska kompetensen tas tillvara inom den obligatoriska delen av skolan enligt dem. I detta kapitel förs en diskussion kring studiens forskningsfrågor och de teman och mönster som har blivit synliga. Senare i kapitlet kommer metodvalet att diskuteras samt användningsområde och vidare forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Under arbetet med studien blev det synligt för oss att forskningsfrågorna ligger nära varandra, vi är medvetna om detta och valde därför att redovisa på det sättet som vi gjorde i resultatet. Att forskningsfrågorna låg nära varandra uppmärksammades först i samband under intervjutillfällena men först vid analysen blev det uppenbart att frågorna låg nära varandra. Som en följd blev det mer data som gick att knyta an till studiens andra forskningsfråga. På grund av tidsbrist valde vi ändå att fortsätta med arbetet och det material vi fått fram, då vi ansåg att datan var innehållsrik och innefattade teman och mönster som betraktades som relevant. I resultatet nämns alla intervjudeltagare med citat, några används mer frekvent än andra. Detta för att deras formuleringar var mer detaljrika och framhäver därmed studiens teman och mönster på ett tydligare sätt.

Det som framkom i studien var att fritidslärarna ser sin roll som viktigt inom den obligatoriska delen av skolan. Yrkesrollen har tidigare upplevts som diffus på grund av de förändringar som skett sedan 1990-talet. I och med den nya utbildningen upplever fritidslärarna att yrkesrollen har blivit tydligare i den obligatoriska delen av skolan. Samt att de Allmänna råd (2014) som Skolverket plockat fram, har förtydligat arbetssättet och förhållningsättet för fritidslärarna inom verksamheten. Dock är det en fin balansgång mellan de olika yrkestitlarna som finns, mellan de gamla fritidslärarytbildningarna och den nya. Det framkom att det finns en underliggande maktkamp i och med de olika utbildningarna, *fritidspedagog, lärare i fritidshem* och *grundlärare inriktning mot arbete i fritidshem*. Detta blev synligt genom fritidslärarnas beskrivningar om avsaknaden av ställtid mellan den obligatoriska delen av skolan och fritidshemsverksamheten. Inom yrkesrollen finns det en konflikt, vad det är som behöver prioriteras högst. Är det tiden i fritidshemmet eller undervisningen i sidosämnet under den obligatoriska delen av skolan? Många gånger upplever fritidslärarna att undervisningen inom den obligatoriska delen av skolan sker på bekostnad av fritidshemsverksamheten. Detta var även någonting som Hansen (1999) uppmärksammade i sin avhandling redan i slutet av 1990-talet.

Andersson (2014) visar på ett liknande resultat och påpekar på problematiken kring yrkesrollen där det ibland är svårt att veta vilken verksamhet eller del av dagen som skall prioriteras. Vi anser att pedagogens roll som ledare är en viktig del i denna balansgång. Det måste finnas tid och resurser för att båda verksamheterna ska kunna bedrivas på ett bra sätt. För att de båda verksamheterna ska kunna bedrivas på ett framgångsrikt sätt måste det finnas en ömsesidighet och gemensam förståelse för de olika lärarkompetenserna på skolorna. Därmed är det ledarens uppgift att främja ett sådant klimat, vilket även Ludvigsson (2009) skriver i sin avhandling. Finns det ingen tillit mellan de olika kompetenserna faller samarbetet och då kommer inte den fritidspedagogiska kompetensen till sin rätt vilket försvårar yrkesrollen för fritidslärarna och berövar eleverna en ökad möjlighet för inläring. Helhetssynen på elevernas kunskapande och utveckling faller på så vis. Därmed blir inte helhetsperspektivet på elevernas kunskapande och utveckling en realitet. Att den fritidspedagogiska kompetensens uttryck kan effektiviseras och användas på ett bättre sätt än vad den gör idag, bygger kanske på individernas förmåga att samarbeta med varandra, vilket lägger tyngre vikt på skolledaren att skapa ett sådant klimat. Ett sådant klimat grundas på en gemensam förståelse för varandras olika utbildningsbakgrunder, verksamheter och erfarenheter. Genom att skolledare är synlig i verksamheten samt att denne håller sig uppdaterad på de olika verksamheternas innehåll och arbetssätt menar Ludvigsson (2009) att ett mer framgångsrikt samarbete kan erhållas. Vi tror att det kan bero på gamla traditioner och lokal kultur som lever kvar och på så vis format ett sådant klimat på de olika skolorna som har besökts. Detta beskriver även Ludvigsson (2009) i sin avhandling, så väl som Andersson (2011) nämner i sin forskning.

Några av fritidslärarna nämner att de allt för ofta bli placerade i undervisningssituationer som stöd till klassläraren istället för att vara där som stöd för eleverna. De känner sig som klassens polis eller vakt, och att de är de som får reda ut alla jobbiga situationer istället för klassläraren. I *Jämför grundskolorprojektet* (Isaksson, 2013) visar studien att detta arbetssätt inte är till gagn för elevernas måluppfyllelse. För att kunna få en ökad måluppfyllelse hos eleverna krävs en god samverkan mellan de olika lärarkategorierna. En god samverkan och förståelse som bygger på tillit till varandras olika kompetenser, där fritidsläraren får möjligheten att få uttryck för sin fritidspedagogiska kompetens (a.a). Mycket av detta anser vi handlar om prestige och den gamla traditionen av att läraren rent traditionellt sätt har haft högre status i samhället än exempelvis en fritidslärare, detta skriver även Hansen (1999) i sin avhandling. Vilket är kärvt eftersom att det är eleverna i slutändan som påverkas av detta, då eleverna enligt lag måste närvara i den obligatoriska skolan, från och med årskurs ett till och med årskurs nio (SFS, 2010:800).

Eleverna gynnas inte av detta arbetssätt utan tvärtom. Den gemensamma planeringstiden behövs för att kunna säkerställa att en god undervisning bedrivs inom de aktuella skolorna. Den fritidspedagogiska kompetensen kännetecknas av omsorg och kunskaper i ett socialt sammanhang utifrån elevernas tidigare erfarenheter (Johansson, 2011). Majoriteten av fritidslärarna beskriver i enlighet med att de är aktiva inom arbetet kring rastverksamheten, där de arbetar för att skapa en trygg miljö för eleverna.

Genom att arbeta med detta värnar de på så vis om relationsskapande och det sociala klimatet på skolan. Skolan ska vara en trygg plats för eleverna där de kan lära och utvecklas i harmoni med varandra. Detta menar även Dahl (2014) i sin avhandling. Fritidslärarens yrkesroll kräver flexibilitet och förmåga att se situationer ur flera olika perspektiv samtidigt vilket även Hansen (1999) skriver i sin avhandling. Likt spindeln i nätet har fritidsläraren förmågan att bejaka en helhetssyn på sina elever inom den obligatoriska delen av skolan så väl som under tiden i fritidshemsverksamheten. I studien blir det synligt att de fritidspedagogiska kompetenserna tas tillvara i form av undervisning i ett sidoämne så som idrott eller bild, ingen av fritidslärarna undervisar i ämnet musik. Några av fritidslärarna berättar att de kan använda den fritidspedagogiska kompetensen som verktyg inom sin undervisning i den obligatoriska delen av skolan. På så vis kan de läsa av stämningar, forma grupper som gynnar samarbete och relationer inom elevgrupper vilket även Dahl (2014) nämner i sin avhandling. Samt att anpassa undervisningens innehåll för att det ska vara till gagn för den specifika elevgruppen eller individen. Några av fritidslärarna berättar även hur de är verksamma inom den aktuella skolans elevråd och trygghetsgrupp för att stödja eleverna. Detta genom att stödja och göra eleverna medvetna om sina rättigheter, samt för att främja klimatet och tillgodose elevernas välmående (Andersson, 2014). Vi anser det som positivt då fritidslärarna får uttryck för sin fritidspedagogiska kompetens och att den är lämplig att använda vid sådana situationer inom den obligatoriska delen av skolan.

Fritidslärarnas kompetens är ett viktigt komplement för att skapa social gemenskap. De upplever att det finns ett gott samarbete med de aktuella klasslärarna som de arbetar gentemot. Fritidslärarna anser att de har respekt för varandra och tillit till varandras kompetenser. De själva medger att de är medvetna om att problematiken finns, att den fritidspedagogiska kompetensen inte alltid tas tillvara på. Då de själva väljer att inte använda sig av den kompetens som finns att tillgå i sin undervisning då de använder en kollegial fritidslärare som stöd för sig själv i sin undervisning. Eller de tillåter sig själva att inta hjälplärrarrollen och assisterar klassläraren i deras undervisning.

Vi anser att det är bra att fritidslärarna är medvetna om sin situation och är kritiska till den.

Men att de samtidigt talar mot sig själva då de väljer att hålla fast vid den äldre synen av yrkesroll. Vilket är synd, genom deras medvetande är de förhoppningsvis halvvägs mot en förändring.

Vilket yrkesprofessionen behöver för att uppnå högre status i skolan. Detta kan bero på de bristande resurser som den aktuella kommunen tillför. Finns det inga resurser att tillgå blir det svårt för fritidslärarna att genomföra en förändring.

Dilemmat som blir synligt är avsaknad av gemensam planeringstid, ingen av de skolorna som deltagit i studien har gemensamma planeringstillfällen. Detta anser vi är oroväckande, då förutsättningarna för att genomföra det samhälleliga uppdraget utifrån de styrdokument som finns försvåras.

Johansson (2011) menar att det måste finnas goda kunskaper om eleverna och deras utveckling för att kunna arbeta mot de lärandemål som finns i styrdokumentet. I studien anser vi att skapa gemensam planeringstid genom goda relationer är en förutsättning. Detta för att kunna bedriva en skola som bejakar helhetsperspektivet för elevernas lärande och utveckling. Sammanfattningsvis blir avsaknaden av den gemensamma planeringstiden i den aktuella kommunen synlig. Detta medför en risk ur kvalitetssynpunkt. Då det inte finns gemensam tid att kunna planera, genomföra och utvärdera undervisningens innehåll inom den obligatoriska delen av skolan, utifrån styrdokumentet (SFS, 2010:800).

6.2 Metoddiskussion

Den aktuella metoden ansågs lämplig att använda då en innehållsrik data kunde erhållas. Den semistrukturerade intervjuguiden fungerade bra då den tillät utrymme för eventuella följdfrågor och förtydligande. Den tillät även en avslappnad dialog mellan intervjuare och intervjudeltagarna. Andra metoder som skulle kunnat användas är exempelvis fokusgrupper eller observationer. Dock anser vi att genom en enskild intervju kunde erhålla en mer detaljrik data än vid fokusgrupper eller observationer, vilket var mer till gagn för studien och dess syfte (Bryman, 2012).

Som vi tidigare nämnt låg studiens forskningsfrågor nära varandra. Om mer tid funnits under arbetets gång hade mer fokus lagts vid studiens första forskningsfråga. Vid bearbetningen och analysen av datan kunde det konstateras att den varierade intervjulängden inte hade någon påverkan för datans innehåll. Den goda utdelningen av datainnehållet kan bero på att intervjuerna var väl planerade och strukturerade innan de genomfördes.

Fenomenologin som metodologisk utgångspunkt hjälpte oss att undersöka de tio fritidslärares erfarenheter och beskrivningar om yrkesrollen och hur den fritidspedagogiska kompetensen tas tillvara på inom den obligatoriska delen av skolan.

6.3 Användningsområde och vidare forskning

Studien kan komma till användning för studenter som läser vid någon av lärarutbildningarna, samt för verksamma lärare.

Framförallt kan denna studie vara till hjälp för den aktuella kommunen där studien genomförts. Studien synliggör att deras skolor brister när det kommer till punkten om gemensam planeringstid. Om kommunen skulle bli medvetna om detta kan undervisningssituationerna på de aktuella skolorna förbättras. Därmed får eleverna en ökad möjlighet till högre måluppfyllelse och skolorna kan bejaka helhetsperspektivet för elevernas lärande och utveckling. Förslagsvis skulle den aktuella kommunen kunna införa en gemensam planeringstid för klasslärare och fritidslärare på alla sina skolor. Detta anser vi skulle vara till gagn för eleverna och deras utveckling. Samt att de olika lärarkategorierna skulle genom den gemensamma planeringen få en ökad möjlighet att se varandras kompetenser och yrkesroll. På så vis skulle den gemensamma planeringstiden även kunna vara till gagn för hela skolans klimat. Detta knyter an bland annat till det vi skriver i tidigare kapitel under, ledarskap och förståelse.

Redan i början av arbetet med studien väcktes tankar och idéer om att studera vidare kring hur klassläraren upplever fritidsläraren. Vad klassläraren anser att den fritidspedagogiska kompetensen är och hur klassläraren kan använda fritidsläraren i sin undervisning på bästa sätt.

7 Referenser

- Andersson, Birgit. (2013). *Nya fritidspedagoger – i spänningsfältet mellan tradition och nya styrformer*. (Doktorsavhandling, Umeå universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap)
- Andersson, Birgit. (2014). *Vad händer med fritidspedagogyrket och fritidshemspedagogiken i Sverige?*. Barn, 2014(3), 61-74.
- Andersson, Lars. (2011). *Fritidshem – vägledning, pedagogiskt förhållningssätt*. Stockholm: Natur och Kultur
- Bjurwill, Christer. (1995). *Fenomenologi*. Lund: Studentlitteratur
- Bryman, Alan. (2012). *Sambällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Dahl, Marianne. (2014) *Fritidspedagogers handlingsrepertoar: pedagogiskt arbete med barns olika relationer*. (Doktorsavhandling, Linné Universitetet, Institutionen för utbildningsvetenskap)
- Falkner, Carin., Ludvigsson, Ann. (2012). *God kvalitet i fritidshem – grund för elevers lärande, utveckling och hälsa*. Tillgänglig via:
http://malmo.se/download/18.d8bc6b31373089f7d9800084240/God+kvalitet+i+fritidshem_LudvigssonFalkner.pdf. Hämtad: 2015.04.09
- Haglund, Björn. (2005). *Traditioner i möte. En kvalitativ studie av fritidspedagogers arbete med samlingar i skolan*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik)
- Hansen, Monica. (1999). *Yrkeskulturer i möten – läraren fritidspedagogen, läraren och samverkan*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik)
- Hyldgaard, Kirsten. (2008). *Vetenskapsteori: en grundbok till de pedagogiska ämnena*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Håkansson, Jan (2013). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem*. Lund: Studentlitteratur.
- Isaksson, Erika. (2013) *Jämför grundskolorprojektet*. Tillgänglig via:
http://fritidspedagogernas.se/filer/Slutrapport_Jamforelseprojektet_120906.pdf Hämtad: 2015.05.14
- Johansson, Inge. (2011). *Fritidshemspedagogik: idé, ideal, realitet*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsinterjun*. Lund: Studentlitteratur

Ludvigsson, Ann. (2009). *Samproducerat ledarskap : hur rektorer och lärare formar ledarskap i skolans vardagsarbete*. (Doktorsavhandling, Högskolan i Jönköping, Högskolan för lärande och kommunikation, HLK, Livslångt lärande/Encell). Tillgänglig via: <http://hj.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A236777&dswid=7365> Hämtad. 2015.05.07

SFS. *Skollagen*. (2010:800). Stockholm: Utbildningsdepartementet

Segolsson, Mikael. (2006). *Programmeringens intentionala objekt: nio elevers uppfattningar av programmering*. (Licentiatavhandling, Karlstad Universitet, Estetisk-filosofiska fakulteten).

Skolverket. (2007). *Kvalitet i fritidshem: allmänna råd och kommentarer*. Stockholm: Skolverket

Skolverket. (2010). *Finns fritids. En utvärdering av kvaliteten i fritidshem*. Skolverkets rapport nr 186. Stockholm: Fritzes. tillgänglig via: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D598 , hämtad 2015.04.28

Skolverket. (2011a). *Fritidshemmet- lärande i samspel med skolan*. Stockholm: Skolverket

Skolverket. (2011b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket

Skolverket. (2013). *Tabell 2B: Inskrivna elever efter ålder och kön 2007–2013. Andel av samtliga barn i befolkningen*. Tillgänglig via: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/fritidshem/elever-och-grupper>, hämtad 2015.04.02

Skolverket. (2014). *Allmänna råd för fritidshem*. Tillgänglig via: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/sok?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Frpp%3D20%26upp%3D0%26m%3D4%26w%3DNATIVE%2528%2527multi%2Bph%2Bwords%2B%2527%2527allm%25E4nna%2Br%25E5d%2527%2527%2Band%2Binaktuellt%2B%253D%2B%2527%2527N%2527%2527%2527%2529%26order%3Dnative%2528%2527publdatetime%252FDescend%2527%2529 , Hämtad 2015.04.02

Stensmo, Christer. (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion*. 1. uppl. Uppsala: Kunskapsföretaget

Philgren, Ann, S. (2011). Inledning och presentation. I Philgren, Ann, S.(Red.), *Fritidsbhemmet*. (s. 17-27). Lund: Studentlitteratur AB

Rohlin, Malin. (2011). Fritidspedagogik och lärande. I Philgren, Ann, S.(Red.), *Fritidsbhemmet*. (s. 115-141). Lund: Studentlitteratur AB

Vetenskapsrådet. (2015). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> , Hämtad 2015.05.12

Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor

Hur ser du på din yrkesroll i den obligatoriska skolans undervisningssituationer?

- Berätta hur du jobbar inom den obligatoriska delen av skolan?
- Hur upplever du samarbetet med klasslärarna fungerar?
- Hur ser samarbetet ut (finns det exempelvis tillit mellan de olika lärarkompetenserna?)

Hur tas de fritidspedagogiska kompetenserna tillvara på inom den obligatoriska delen av skolan?

- Vad är den fritidspedagogiska kompetensen enligt dig?
- Hur kommer din fritidspedagogiska kompetens till uttryck inom den obligatoriska delen av skolan? (- Om inte, berätta varför)
- Förklara hur du skulle vilja ändra arbetssätt för att din fritidspedagogiska kompetens ska kunna bidra till en bättre samverkan och skolverksamheten?

Frågebatteri:

- Vilken är din utbildning?
- Hur många år har du varit verksam?